

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА СО НАСЛОВ „УЧИЛИШНИОТ
ПЕДАГОГ ВО СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ“ ОД КАНДИДАТКАТА М-Р
САЊА ГАЦОВ, ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ
„ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП

Наставно-научниот совет на Кампус 4 при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, со Одлука бр. 1003-79/8 од 15.6.2023 год. донесена на 66. седница, одржана на 10.7.2023 год. формира Рецензентска комисија за оценка и одбрана на докторската дисертација со наслов **„Училишниот педагог во современото училиште“**, пријавена и изработена од кандидатката м-р Сања Гацов, во состав:

- **проф. д-р Снежана Мирасчиева** – претседател (Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип);
- **проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева** – ментор и член (Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип);
- **проф. д-р Татјана Атанасоска** - екстерен ментор и член (Педагошки факултет, Универзитет „Свети Климент Охридски“ – Битола;
- **проф. д-р Даниела Коцева** – член (Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип);
- **проф. д-р Ирена Китанова** – член (Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип).

Комисијата во наведениот состав, по прегледување на докторската дисертација, го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Анализа на трудот

Докторската дисертација со наслов „Училишниот педагог во современото училиште“, пријавена и изработена од м-р Сања Гацов, докторанд на Факултетот за образовни науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, е оригинален научен труд напишан со јасен и разбирлив стил на 203 страници, компјутерски обработен текст, Arial 12, структуриран во 3 (три) дела: Теоретско согледување на проблемот, Методологија на истражување, Анализа и интерпретација на резултатите од истражувањето. Содржи и краток извадок на македонски и на англиски јазик со клучни зборови, заклучок со препораки, користена литература (102 референци) и прилози/додатоци (истражувачки инструменти, табели и графикони.

Сите наведени делови меѓусебно се поврзани, заемно се надополнуваат, чинат една заокружена целина во која се елаборирани одговорите на поставените прашања во докторската дисертација.

Во продолжение следи осврт на секој дел и поглавје од докторската дисертација.

Во оваа докторска дисертација ќе го третираме прашањето на тенденциите на традиционалното и современото во областа на работата на училишниот педагог. Исто така, ќе се направи обид да се компарира традиционалниот педагог

со некогашните тенденции, од една страна, и педагогот на модерното време, со сите предизвици коишто ги носи истото, од онлајн часови, алатки и апликации за реализирање на часовите, родителски виртуелни средби и сл., од друга страна. Фактот дека педагошко-психолошката служба и соработката со наставниците е многу битен фактор за правилно функционирање и организирање на воспитно-образовната работа во училиштата имаше пресудно значење и влијание во оваа докторска дисертација.

Посебен акцент ставаме на делот во којшто подетално ја објаснуваме целокупната методика на работа на училишниот педагог, конкретно во основното училиште. Во овој дел поединечно ги разработуваме следниве подрачја на работа на училишниот педагог: планирање, програмирање и вреднување на воспитно-образовната работа; инструктивно-педагошка работа на училишниот педагог со наставниците; работата на училишниот педагог со учениците; соработката на училишниот педагог со родителите; аналитичко-истражувачка работа на училишниот педагог; соработка на училишниот педагог со другите стручни орган и општествени институции и водење и обработка на педагошка документација и подготовка за работа.

Функцијата на педагогот во училиштето е неделива од останатите функции во училиштето и надвор од него, тука нема остро поделени улоги. Затоа односот спрема останатите субјекти е темел на активностите на педагогот. Овде се мисли првенствено на поврзаноста на педагогот со личностите кои можат непосредно да влијаат на околината на ученикот (родител, наставник), а во организациски поглед тоа се личности кои имаат силно, поправно, советодавачко и регулациско влијание врз работата во училиштето (директор, просветен работник, лекар, социјален работник).

Овде мора да ја објасниме и работата на наставникот во современото училиште како полесно би ги сфатиле функциите на педагогот во истото. Концепциска поставеност на новото училиште доведува до значително видоизменување на улогата и позицијата на наставникот. Имено, наставниците во квалитетното училиште се ставаат предпоставени и посуптилни проблеми и задачи што доведува до надминување на несигурноста, изолацијата и некооперативноста. Наставникот добива нова професионална улога, улога на современ наставник кој ќе се залага, мотивира, стимулира и презема одговорност за подобрување на процесот на учење и подобрување на работата на училиштето. Наставникот во квалитетното училиште не е само пренесувач на знаења и информации или само експерт од својата област тој е водач, дијагностичар, координатор, реализатор на процесот на учење, стимулатор на квалитетно учење и подучување, планер, програмер на наставниот процес, духовен и морален советник, модел на етичко однесување. Кои барања се поставени пред наставникот во квалитетното училиште?

Со реконцептуализацијата на традиционалната улога, наставникот се поставува пред посложени, одговорни барања пред учениците, родителите, директорот, општествената средина. Од наставникот се бара: 1. да поседува високи човечки квалитети: висок степен на iq и eq (класична и емоционална интелигенција), општествени способности, емпатија, самоконтрола, моќ на расудување, вербални способности, способност за интерперсонално влијание врз

однесувањето, ставовите, мислењето, поведенијата на учениците; 2. педагошки квалитети: да биде педагошки водач, да го овозможи процесот на учење, да обезбеди квалитетно учење и подучување, да биде советник, да дава пример, да не е пристрасен, да биде праведен, постојан; 3. стручни квалитети: да биде експерт од својата област, да има предизвик во предавањето, да има висок степен на вербална, писмена, информатичка писменост; демонстрација на стратегии, модели на учење и подучување, да посветува внимание на својот професионален развој, да ги структурира семинарите, изведба на идеите од семинарите во училиницата, способност за оптимално искористување на емоционалните и духовните ресурси во училиницата; насоченост на перманентно-стручно усовршување; создавање клима на големи очекувања во училиницата; мотивираност за тимска работа; способност за кооперативно-партиципативни односи; следење на динамиката на процесот на учење во училиницата; како висок степен на досигната професионална етика.

Во докторската дисертација ќе изнесеме и факти за работата на педагогот во 12 различни земји: Австрија, Србија, Бугарија, Данска, Хрватска, Ирска, Македонија, Малта, Русија, Америка, Словенија и Обединетото Кралство. Овде ќе елаборираме за стручната работа на педагозите во секоја од избраните земји врз основа на следниве елементи и аспекти: нормативна рамка, услови за вработување, улогата на педагозите, функцијата на педагозите, соработка со другите, статистика.

Првиот дел, односно теоретскиот дел на трудот се состои од четири поглавја: Концепции на организација, Училиштен педагог и наставникот во нашето општество, Педагогот во училиштето, Компаративен преглед.

Првото поглавје го содржи теорискиот опис на концептот на работата на училишниот педагог, дефинирање на поимот за училиштен педагог, подрачјата на работа на училишниот педагог, законските обврски на училишниот педагог, како и тоа со кого работи училишниот педагог за успешност на воспитно-образовниот процес. Овде се дава осврт и на компетенциите на наставниците, нивната соработка со педагозите.

Второто поглавје ја содржи теориската обработка, односно компаративниот преглед на 12 различни земји: Австрија, Србија, Бугарија, Данска, Хрватска, Ирска, Македонија, Малта, Русија, Америка, Словенија и Обединетото Кралство. Овде ќе елаборираме за стручната работа на педагозите во секоја од избраните земји врз основа на следниве елементи и аспекти: нормативната рамка, услови за вработување, улогата на педагозите, функцијата на педагозите, соработка со останатите институции и статистика.

Во третото поглавје е анализирана коомпарацијата на: нормативната рамка, условите за вработување, улогата на педагозите, функцијата на педагозите, соработката со останатите институции и статистика за 12 европски држави поединечно. Овде се изнесени и најчестите воспитни проблеми во современото училиште во „новото време“ и исто се дадени резултати од анкетите за истите. Четвртото поглавје содржи релевантни теориски и емпириски истражувања од подрачјето на работата на училишниот педагог во современото училиште. Исто така, направено е и истражување по пат на анкетирање за прецизирање на воспитните проблеми во современото училиште:

Во согласност со дадените искази по пат на анкетирање:

- *Застапен е проблемот со страв од хакери;*
- *Застапен е проблемот со емоционална вознемиреност;*
- *Застапен е проблемот со снимање и злоупотреба на снимките во училиштето;*
 - *Застапен е проблемот со несоодветно облекување;*
 - *Застапен е проблемот со непочитување на кодексот на однесување;*
 - *Застапени се навредите упатени кон наставникот;*
 - *Застапен е проблемот со неоправданите изостаноци;*
 - *Застапен е проблемот со зависности во училиштето (цигари, алкохол, дрога);*
 - *Застапен е проблемот со физичките пресметки меѓу учениците.*

Табеларно и графички (процентуално) истакнати се и процентите на застапеност на горенаведените проблеми. Резултатите на истражувањето изнесени во трудот треба да ги насочат високообразовните институции (педагози, психолози), да ги развиваат нивните педагошки компетенции во согласност со современите трендови во образованието. Исто да направат и потребни промени вонаставните планови во функција на унапредување на воспитно-образовната работа. Основната цел би требало да биде развојот на потребните компетенции на образовниот персонал за работа со ученици со пројавување на различни проблеми во однесувањето и учењето во училиштето. Од разговорот со наставниците и педагозите на основните училишта дојдовме до заклучок дека педагозите се постојано во контакт со сите ученици и вработени, како и со родителите и дека аналогно на оваа соработка се одвива во насока за успешно функционирање на воспитно-образовниот процес во училиштето. Во иднина, поради проблемите на „новото“ време, како што се врсничкото насилство – булинг (eng. Bullying, што во превод значи обидување за наштетување, заплашување или принудување на некој што се смета за ранлив), емоционалната вознемиреност, злоупотреба со мобилните телефони, страв од хакери (дојави за бомби и сл.), треба да се интензивира на што поуспешна соработка, помеѓу сите чинители во воспитно-образовниот процес. Секое насилство треба да се пријави, постои Упатството за постапка за пријавување и заштита на ученик жртва на која било од формите на насилство, злоупотреба или занемарување, донесено од Министерство за образование и наука (МОН), член 66 став 2 од Законот за основното образование („Службен весник на Република Северна Македонија” бр. 161/2019).

Вториот дел на трудот ја содржи методологијата на истражувањето каде што е одреден предметот на истражувањето, поставени се целите, задачите и хипотезите на истражувањето, како и операционализација на истражувачките варијабли, истражувачките методи, техники и инструменти, популацијата и примерокот, динамиката на истражувањето и начинот на обработка на податоците.

Третиот дел на трудот – Резултати и дискусија ја содржи анализата на структурата на примерокот, анализата на резултатите на истражувањето и дискусијата и верификацијата на хипотезите на истражувањето.

Во четвртиот дел на трудот се изнесени заклучоците.

Преглед на литературата.

При изработка на оваа докторска дисертација беше искористена литература од голем број на странски автори и неколку домашни автори, која се однесува на одредувањето на основните поими, поважните модели на училишниот педагог релевантните истражувања во врска со знаењата, ставовите, компетенциите на педагогот во современото училиште.

Третиот дел од докторската дисертација се однесува на **анализата и дискусијата на резултатите од истражувањето.**

Авторката м-р Сања Гацов нуди прегледна анализа на резултатите од истражувањето во и низ која се опфатени: Во овој дел авторката презентира и верификација на поставената општа и неколку посебни хипотези. Врз основа на увид во нормативните акти на секоја од нив од вклучените земји (закони, правила, прописи, упатства, одлуки итн.) и други извори на податоци (документи на професионални здруженија, литература итн.) може да се заклучи дека има многу сличности, но исто така и разлики во професионалните улоги на училишниот педагог во разгледуваните земји. Во секоја од овие земји, стручниот соработник (училиштен педагог) придава многу значајна улога во развојот и подобрувањето на образованието. Како причините дадени за објаснување на потребата за нивно ангажирање се истакнуваат со следново: зголемување на бројот на потребни ученици дополнителна поддршка во образованието; зголемена инциденца на насилство меѓу учениците на училиште; чести конфликти помеѓу учениците и наставниците, како и соработката меѓу наставниците и родителите; високи очекувања на родителите, проблеми во семејството кои се одразуваат на однесувањето и успехот на учениците; употребата на психоактивни супстанции кај учениците; висок процент на напуштања на учениците од образовниот систем (ова е карактеристично само за некои земји); училиштен булинг и сл. Училишните педагози можат професионално да се ангажираат во училиштето како редовни членови на училишниот колектив, често во рамките на специјалните (педагошки-психолошки) служби или, се разбира, можат да работат во рамките на услугите на локалното население, надвор од училишната институција, т.е. надворешни услуги кои обезбедуваат услуги за училиштата на нивните територии.

Се прават напори за обезбедување стручна помош и поддршка за учење на учениците со тешкотии и за поттикнување на развојот и напредокот на учениците и успешно постигнување на образовни активности во училиштето. Нивната задача, професионални соработниците ја остваруваат преку директна работа со учениците и преку соработка со наставниците. Се фокусираат на активностите за обезбедување поддршка за целокупниот развој на учениците; обезбедување помош за учениците кои се соочуваат со одредени тешкотии (развојни, емоционални, учење, однесување, општествени односи итн.); решавање на конфликти помеѓу учесници во училишниот живот; обезбедување на помош на наставниците и родителите во постигнување на нивните улоги; координација на различните активности кои се спроведуваат во училишта, итн. Сепак, исто така постојат и некои разлики и специфичности во професионалната работа на училишните педагози во набљудуваните земји.

Реализираното истражување понуди една комплексна анализа на факторите кои имаат влијание на развојот на интеркултурен училиштен модел на образование, во кој наставниците се клучниот фактор за негово оживотворување. Заклучните согледувања во однос на концептуалните, емпириските и апликативните цели се елаборирани во *Заклучокот*. Презентирани се согласно редоследот на истражувачките задачи.

Предмет на докторската дисертација

Предмет на докторската дисертација насловена „Училишниот педагог во современото училиште“ е да утврдиме дали работата на училишниот педагог се разликува од работата во традиционалното училиште компарирано со современото училиште, постојат одредени разлики воочени со компарацијата на педагогот во 12. европски земји.

Како индикатори, показатели, авторот ги имал во вид: факти за работата на педагогот во 12 различни земји: Австрија, Србија, Бугарија, Данска, Хрватска, Ирска, Македонија, Малта, Русија, Америка, Словенија и Обединетото Кралство. Елаборирано е за стручната работа на педагозите во секоја од избраните земји врз основа на следниве елементи и аспекти: нормативна рамка, услови за вработување, улогата на педагозите, функцијата на педагозите, соработка со другите, статистика. Исто така, направена е и анкета со педагозите и учениците за најчестите воспитни проблеми во современото училиште на територија на Штип – Република С. Македонија.

Цели и нивна разработка

Како дел на научната замисла со која се доаѓа до детално сознание за проблемот на истражувањето, за неговите објективни манифестации во реалноста како посакувана состојба, намера која води до канализирање на истражувачкиот процес е и поставената цел на истражувањето. Авторката м-р Сања Гацов ја поставила следната цел на истражувањето т.е. училишниот педагог во современото училиште, неговите сличности и разлики во традиционалното и современото училиште со осврт на компаративна анализа во 12. различни земји

Резултатите на истражувањето изнесени во трудот треба да ги насочат високообразовните институции (педагози, психолози), да ги развиваат нивните педагошки компетенции во согласност со современите трендови во образованието. Исто да направат и потребни промени во наставните планови во функција на унапредување на воспитно-образовната работа. Основната цел би требало да биде развојот на потребните компетенции на образовниот персонал за работа со ученици со пројавување на различни проблеми во однесувањето и учењето во училиштето.

Од анкетата со наставниците и педагозите на основните училишта дојдовме до заклучок дека педагозите се постојано во контакт со сите ученици и вработени, како и со родителите и дека аналогно на оваа соработката се одвива во насока за успешно функционирање на воспитно-образовниот процес во училиштето. Во иднина, поради проблемите на „новото“ време, како што се врсничкото насилство – булинг (eng. Bullying, што во превод значи обидување за наштетување,

заплашување или принудување на некој што се смета за ранлив), емоционалната вознемиреност, злоупотреба со мобилните телефони, страв од хакери (дојави за бомби и сл.), треба да се интензивира на што поуспешна соработка, помеѓу сите чинители во воспитно-образовниот процес. Секое насилство треба да се пријави, постои Упатството за постапка за пријавување и заштита на ученик жртва на која било од формите на насилство, злоупотреба или занемарување, донесено од Министерство за образование и наука (МОН), член 66 став 2 од Законот за основното образование („Службен весник на Република Северна Македонија” бр. 161/2019).

Научен придонес

Докторската дисертација „Училишниот педагог во современото училиште“, изработена под менторство на проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева, редовен професор на Факултетот за образовни науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, како интересен ментор и проф. д-р Татјана Атанасоска, редовен професор на Педагошкиот факултет во Скопје, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, како екстерен ментор е успешно завршен. Трудот е оригинален, јасно напишан, како од научен, така и од стручен аспект. Обработката на податоците од истражувањето и анализата на резултатите е квалитетно систематизирана, со високо ниво на јасност и конкретност на заклучоците и препораките. За елаборирање на истата користени се податоци од соодветна и современа литература.

Научната цел на истражувањето беше да се добијат нови научни сознанија во врска со проблемот, како и прецизно дефинирање на подготвеноста на педагогот за справување со учениците, со нивните стравови, проблеми во однесувањето, проблеми во учењето и сл. како и да се придонесе во развојот на педагошките пристапи за проучување на проблемот. Практичната цел беше резултатите на истражувањето да се стават на располагање на образовните институции и другите креатори на образовните политики во контекст на подобрувањето на квалитетот на образованието и унапредувањето на интеркултурните компетенции на педагозите кои се многу важни претпоставки во контекст на детектирање, превенирање и справување со проблемите во современото училиште.

Постигнувањето истражувачка цел се овозможи преку реализација на следниве истражувачки задачи: испитување на разликите во нормативната рамка, нормативна рамка, услови за вработување, улогата на педагозите, функцијата на педагозите, соработка со останатите институции и статистика во 12. европски земји: Австрија, Србија, Бугарија, Данска, Хрватска, Ирска, Македонија, Малта, Русија, Америка, Словенија и Обединетото Кралство, утврдување, односно детекција на воспитните проблеми во современото основно училиште.

Докторската дисертација е оригинален научен труд и го збогатува научниот корпус на училишните педагози во смисла на продуцирање на нови научни сознанија во врска со проучуваниот проблем, прецизното дефинирање на подготвеноста на педагозите за справување со разните асоцијални, девијантни, проблеми во однесувањето на учениците. Докторската дисертација се очекува да поттикне и понатамошни истражувања особено во подрачјето на глобалната компетенција на училишниот педагог.

Исполнетост на законските услови за одбрана на докторската дисертација

Кандидатката Сања Гацов ги има објавено следните научноистражувачки трудови:

1. Рецензирани научноистражувачки трудови (најмалку два) кои се резултат на истражувањата во рамките на изработката на докторската дисертација, објавени во меѓународни научни списанија или меѓународни научни публикации:

2. - Gacov, S. (2023). The collaboration between the pedagogue and teachers in the function of improving the teaching work. *Vision International Scientific Journal*, Volume 8, Issue 1, March 2023, page 113-132.

3. - Gacov, S. (2022). The role of the pedagogue in 12 European countries. *Меѓународното списание Филолошки факултет. УГД*, 86-93, ISSN 1857-7059, UDC 80(82), volume 13, No. 20.

4. - Gacov, S. (2022). Field of work of the pedagogue and its role in the physical education in elementary school, *PESK (Physical, education, sport, kinesitherapy Research journal)*, volume 5(4), Art.2, pp. 5-11, (Online).

5. - Gacov, S. (2022). Pedagogical Approach In Physical Education, *PESK (Physical, education, sport, kinesitherapy Research journal)*, volume 5(4), Art.3, pp. 12-19, (Online).

6. - Gacov, S. (2023). The responsibilities of the physical education teacher as a pedagogue in the school physical activity program, *PESK (Physical, education, sport, kinesitherapy Research journal)*, volume 6(1), Art1, pp. 01-09, (Online).

7. - Gacov, S. (2023). The function of the school pedagogue in 10 European countries, *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR)*, pp. 45-61, Vol. 68. 1.

8. - Gacov, S. (2011). Семејството како клучен фактор во работата на современото училиште, *Yearbook Faculty of philology*, pp. 203-210, Vol. 2 No. 2.

Труд објавен во меѓународно списание со импакт фактор:

9. Gacov, S. (2023). Pedagogical work in the modern school and antisocial behavior of students, *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR)*, pp. 251-288, Vol. 67, No. 2.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Комисијата за оценка и одбрана детално ја разгледа докторската дисертација со наслов „Училишниот педагог во современото училиште“ од кандидатката м-р Сања Гацов и заклучи дека истата претставува самостоен оригинален научен труд во кој се третира исклучително актуелен педагошки проблем. Проучувањето на предметот има холистички карактер, како од теоретски така и од емпириски аспект. Содржински и структурно, трудот е добро систематизиран, а резултатите од истражувањето имаат оригинален карактер.

Заклучните согледувања и препораките дадени во трудот се базирани на презентираниот материјал во истиот и се значаен придонес за педагошката наука, педагошката пракса и образовните политики.

Докторската дисертација е во согласност со законските прописи и Правилникот за условите, критериумите и правилата за запишување и студирање на трет циклус-докторски студии на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

Врз основа на претходно изнесеното, Комисијата има особена чест и задоволство да му предложи на **Наставно-научниот совет на докторски студии на Кампус 4 да ја прифати позитивната рецензија на докторската дисертација со наслов „Училишниот педагог во современото училиште“** и да одобри јавна одбрана на истата.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Снежана Мирасчиева – претседател, с.р.

Проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева – ментор и член, с.р.

Проф. д-р Татјана Атанасоска - екстерен ментор и член, с.р.

Проф. д-р Даниела Коцева – член, с.р.

Проф. д-р Ирена Китанова – член, с.р.